

Nr 209.

Av herr **Sjöblom**, om anslag till biträde åt länsarkitekter i Stockholms län.

Förortsbebyggandet i närheten av Stockholm har sedan det på 1880-talet började få en mera avsevärd omfattning oavbrutet fortskridit, dock tämligen sakta intill sekelskiftet. Från och med detta tog förortsutvecklingen ett hastigt uppsving, som sedermera alltmer stegrats. Numera torde förorterna inom c:a 1,5 mils avstånd från Stockholms stortorg omfatta en sammanlagd areal nära lika stor som Stockholms stad, Brännkyrka- och Brommaområdena inberäknade. Folkmängden inom förortsområdet utanför Stockholms kommunala gräns, räknat inom en cirkel med nyssnämnda radie och samma medelpunkt, var år 1905 sammanlagt c:a 36,000 inv. och hade år 1920 stigit till c:a 77,000 inv., eller mer än dubbla antalet. För närvarande torde motsvarande befolkningssiffra sannolikt hava överskridit första hundratusendet.

En intensiv verksamhet utövas av en mängd affärsföretag att stycka jord till byggnadstomter i Stockholmstrakten. Därigenom beredas boplatser för ett mycket stort antal människor. Konkurrensen mellan markexploatörerna jämte många tomtköparens okunnighet beträffande innebörden av en samhällsbildning, som sker utan omsorgsfull planering på förhand, leder ofta till betydande missförhållanden vid de nya samhällenas tillskapande. Framför allt gäller detta markindelningen. Marken styckas helst på det sätt, som gör densamma fortast såld, d. v. s. såsom de med ortens förhållanden och utveckling obekanta tomtreflektanterna vid köpet finna begärligast.

Ett samhälle måste emellertid byggas efter vissa principer. Så måste exempelvis byggnadsfastigheterna grupperas i kvarter på grund av nödvändigheten att bereda utfartsvägar till dem alla. Mindre sådana vägar leda till de större, och dessa senare föra trafiken i sin tur vidare till allmänna landsvägar eller trafikcentra av olika slag. Vägarne måste vara för ändamålet lämpliga och framgå i terrängen, där denna bäst ägnar sig härför. Det är alltså icke likgiltigt, var en byggnadstomt förlägges å marken eller huru den där gränssättes. Den kan komma att i hög grad försvåra ett lämpligt vägnäts åstadkommande och därmed för framtiden åsamka besvärliga trafikförhållanden med ty åtföljande risker för liv och gods.

I Stockholmstrakten föreligger dessutom det allmänna intresset i fråga

om vägsystemet inom var ort, att trafiken till och från Stockholm i första hand blir tillgodosedd, ej blott till ortens egen förmån utan även till fördel för andra samhällsbildningar, som icke kunna ernå förbindelse med Stockholm utan över samma ort. Ty huvudstaden måste i främsta rummet nås. Där är arbetsplatsen och därifrån erhålles i allmänhet förnödenheterna, antingen direkt eller indirekt genom handlanden å orten.

Med den utveckling förortsbildningen kring Stockholm nu nått, där det ena samhället sluter sig omedelbart intill det andra i stora grupper, ligger det stor makt uppå att tillsyn och nödig ledning över markstyckningen finnes. Framför allt måste tillses, att de olika samhällsbildningarna i var grupp erhåller nödigt sammanhang i fråga om huvudvägar, i synnerhet sådana, som leda till Stockholm eller till närmaste järnvägsstation med tågförbindelser dit. Exempel lära icke saknas på att markexploatörer inom centralare områden i en grupp av samhällsbildningar sökt resa svårigheter för nyare och utomliggande områdens utnyttjande för bebyggande, genom att hindra nödig anslutning mellan huvudvägarna.

Den ojämförligt vanligaste formen för jorddelning, som åsyftar bildandet av byggnadsfastigheter, torde vara jordavsöndring. Sådan verkställles av lantmätare eller annan i ägomätning kunnig person, samt prövas och fastställles av Konungens befallningshavande. Av lokala myndigheter är det endast byggnadsnämnderna i municipalsamhällena, som hava att yttra sig i fråga om jorddelningen, då Konungens befallningshavande prövar detta nödigt. Deras befogenheter sträcka sig dock, som bekant, icke utöver det egna samhällets gränser.

Enligt inhämtad uppgift finnas inom Stockholms förortsområde, med den omfattning det enligt ovanstående beräknas hava, endast 12 municipalsamhällen där jordavsöndringar förekomma, varemot ett 50-tal samhällsbildningar äro under utveckling, som helt sakna lokala myndigheter. Jordavsöndringarna inom dessa senare prövas alltså av Konungens befallningshavande utan yttrande från lokalt håll.

Under sådana förhållanden ankommer på länsstyrelsen i Stockholms län i synnerlig grad, huruvida de under utveckling varande många samhällena i Stockholmstrakten, skola få en ändamålsenlig planläggning och uppdelning av marken i fråga om vägnätet såväl som tomtbildningen. Stora kostnader vållas samhällena eller eljest det allmänna för efteråt nödvändiga regleringar, därest markstyckningen fått ske på ett otillfredsställande sätt under samhällets första tillkomsttid eller senare.

För riksdagen har vid olika tillfällen framhållits de olyckliga följderna av osund fastighetsbildning av ifrågavarande slag, senast i samband med Kungl. Maj:ts proposition till 1924 års riksdag med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 42 par. i lagen av den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad m. m. Dåvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet Birger Ekeberg framhöll därvid, att av ingen torde förnekas, att

missförhållanden hade rått och fortfarande rådde beträffande jorddelning för samhällsbildning, särskilt i närheten av de större städerna i riket; åtskilliga företeelser i trakten av huvudstaden talade här sitt tydliga språk. Vid överbägande av frågan om vidtagande av åtgärder till förebyggande av olämplig jorddelning i sådana fall, där jorddelning utgjorde ett led i en begynnande eller fortgående samhällsbildning, torde man, enligt departementschefens uppfattning, böra utgå från att fullständig trygghet mot missförhållanden av ovan anmärkta art på ifrågavarande område icke stode att vinna. Man torde få nöja sig med att söka dels så långt möjligt på lagstiftningens väg befordra genomförandet av en sund fastighetsbildning, dels ock upplysningsvis genom vederbörande förrättningsmän i allmänhetens medvetande inskräpa, att på sådan jorddelning, som ovan nämnts, ur allmän synpunkt måste ställas vissa krav, vilka icke finge eftersättas. På den sålunda angivna vägen torde ej obetydliga resultat stå att vinna.

Det förslag till lagändringar, vilket Kungl. Maj:ts berörda proposition avsåg, hade tillkommit med anledning av en framställning i ämnet till länsstyrelsen i Stockholms län från länsarkitekten i samma län, Edvin Stenfors. I den underdåniga skrivelse, varmed länsstyrelsen överlämnade till Kungl. Maj:t länsarkitektens framställning, anförde länsstyrelsen, att under de två senare åren hade länsstyrelsen, då den haft att handlägga ansökningar om fastställelse å avsöndringar, och handlingarna syntes giva vid handen att fråga vore om framtida samhällsbildning, sökt att genom länsarkitekten i länet på underhandlingens väg åvägabringa utläggande av de olika avsöndrade områdena på ett sätt, som främjade ett ändamålsenligt bebyggande av området och tillgodosåge trafikmöjligheterna inom detsamma. Länsstyrelsens bemödanden att sålunda på underhandlingens väg nå detta önskemål hade visserligen oftast krönts med framgång, men med nuvarande brist på lagstiftning i ämnet kunde en sådan utgång icke alltid påräknas.

De lagändringar, som av Kungl. Maj:t i förenämnda proposition föreslagits, blevo av riksdagen antagna och trädde i kraft den 1 juni 1924.

Enligt erhållna upplysningar från personer i ledande ställning inom de sammanslutningar av fastighetsägare, som på olika håll äro verksamma inom samhällsbildningar i Stockholmstrakten, har länsstyrelsens strävanden att genom länsarkitekten utöva tillsyn över jorddelningen för byggnadsändamål inom samhällsbildningar varit till stort gagn. Länsarkitektens medverkan härvid torde numera, enligt samstämmiga uttalanden från skilda håll, få anses outhärlig.

Emellertid har till offentlig kännedom kommit, att länsarkitekten i skrivelse till länsstyrelsen vid innevarande års början funnit sig nödsakad anhålla, att på grund av den stora arbetsbörda, som numera påvilade honom i tjänsten, betydande inskränkningar måtte vidtagas i fråga om länsstyrelsens användande av länsarkitekten för granskning och tillsyn be-

träffande jordavsöndringar av byggnadsfastigheter. Länsarkitekten framhåller i skrivelsen, hurusom arbetsbördan tredubblats på de tre sistförflutna åren, och att antalet tjänsteärenden, som enligt förd dagbok, förelegat för hans handläggning under år 1924 uppgått till det betydande antalet av nära 2,500 stycken.

För år 1922 har, enligt vad som framgår av innevarande års statsverksproposition, vidtagits den dispositionen av det av riksdagen beviljade anslaget av 25,000 kronor pr år till avlöning av länsarkitekter, att, från det arvodet ursprungligen utgjorde 5,000 kronor, samma år till länsarkitekten i Stockholms läns distrikt utgick ett årligt arvode av 6,000 kronor. För att bereda möjlighet för länsarkitekten att anlita lämpligt biträde, åtminstone under någon tid av året, vidtogs, på grund av den växande arbetsbördan, från första halvåret 1923 den dispositionen att till honom därefter utgick ett arvode av 8,000 kronor pr år.

Av länsarkitektens ovanberörda skrivelse framgår, att det med 2,000 kronor senast ökade arvodet tagits i anspråk till biträde. Beloppet hade emellertid visat sig alltför otillräckligt för att kunna vidmakthålla sakkunnig hjälp, varför länsarkitekten i stället på senare tiden utnyttjat de anslagna medlen till ett kvinnligt kontorsbiträde, kunnigt i kartritning och maskinskrivning. Genom denna anordning hade en rätt avsevärd tidsbesparing vunnits, i det att en hel del enklare kontorsarbeten kunnat avlastas från länsarkitekten.

Uppenbarligen har länsarkitektens i Stockholms län arbetsbörda på grund av den oerhört stegrade förortsutvecklingen i Stockholmstrakten, en företeelse utan motsvarighet i vårt land, men framträdande invid ett flertal större städer i utlandet, vuxit i sådan grad, att den torde vara omöjlig att längre upprätthålla med de otillräckliga arbetskrafter, som för ändamålet nu stå till buds.

Då den av länsarkitekten hittills utövade verksamheten som länsstyrelsens sakkunnige ifråga om jorddelning för samhällsbildning, icke torde kunna utan avsevärda risker för såväl den enskilde som det allmänna inskränkas, synes erforderligt att för möjliggörande av länsarkitektstjänstens upprätthållande i full och oavkortad utsträckning ytterligare penningmedel anslås till avlöning av sakkunnigt biträde åt länsarkitekten.

Enligt vad jag inhämtat, torde för ändamålet behövas ett årligt belopp av 4,000 kronor jämte dyrtidstillägg enligt motsvarande grunder, som gälla beträffande länsarkitekternas arvoden. Det nu till länsarkitekten i Stockholms län utgående arvodet av 8,000 kronor torde därvid icke kunna minskas, då detsamma bibehållande alltjämt lär erfordras för att ernå nödigt biträde till enklare kontorsgöromål, vilka med den stora mängden av tjänsteärenden givetvis måste kräva en betydande arbetstid. De närmare bestämmelser rörande disponeringen av ifrågavarande anslag, som, därest

anslaget av riksdagen beviljas, bliva behövliga, torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta.

På grund av vad jag sålunda anfört, vågar jag föreslå,

att riksdagen behagade besluta, att till avlöning av länsarkitekter för budgetåret 1925—1926 anvisa, utöver det av Kungl. Maj:t i 1925 års statsverksproposition äskade extra anslaget av 31,000 kronor, ytterligare 4,000 kronor till avlöning av biträde åt länsarkitekten i Stockholms län, eller tillsammans 35,000 kronor.

Stockholm den 22 jan. 1925.

Per Henning Sjöblom.
